

سمات

سامانه متمرکز
اطلاعات، تسهیلات و تعهدات

قرگاه ملی مبکاره
با معاشر قنصل

جزوه مطالعاتی شماره ۶

سامانه سمات
بازار و تهران
دانک اطلاعات

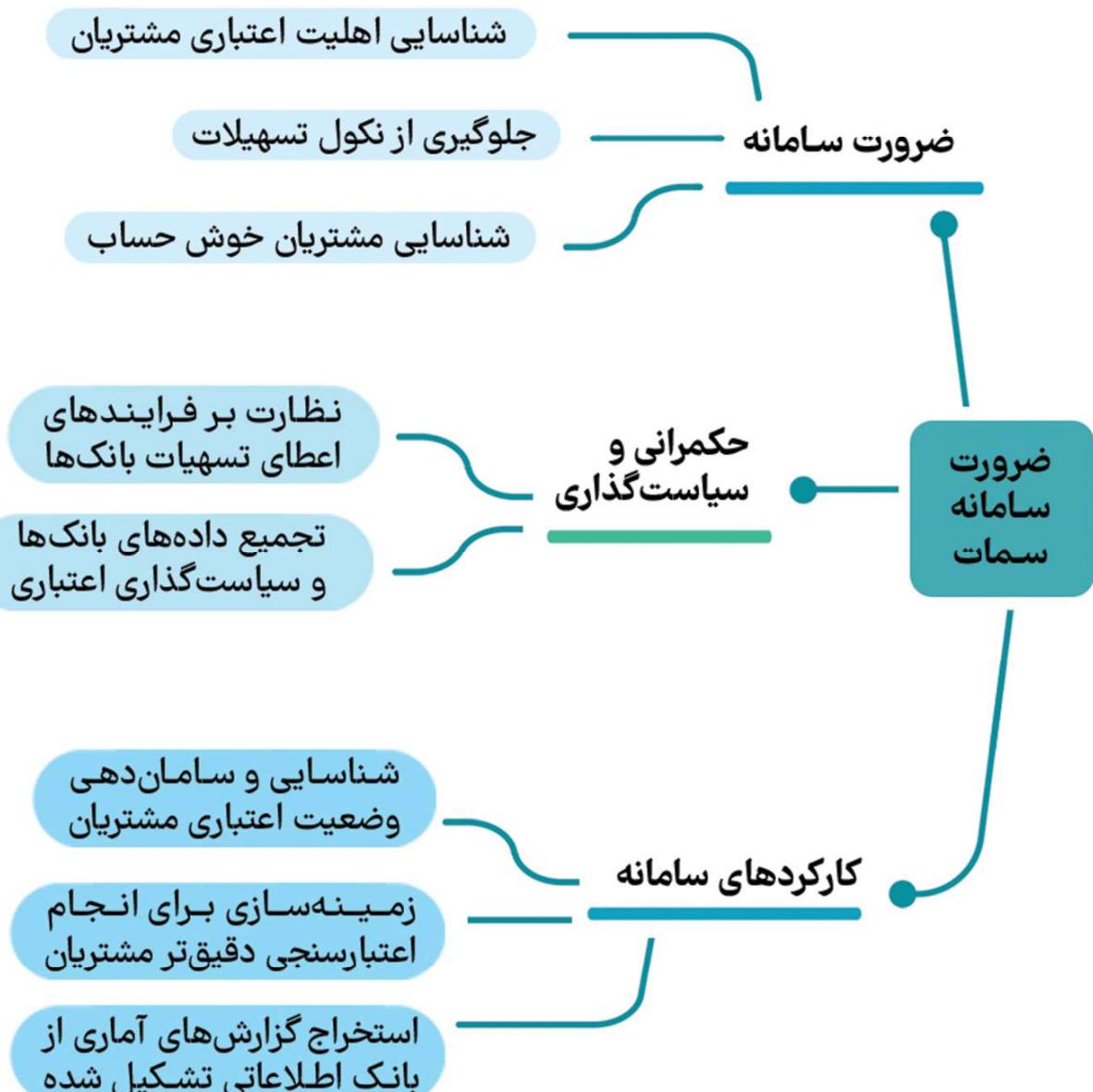
سامانه سمات

تعريف سامانه سمات:

بانک‌ها با عملیات اعتباری خود و فراهم‌سازی منابع مالی برای بنگاه‌ها و خانوارهای اقتصادی می‌توانند زمینه‌ساز هموارسازی مصرف خانوار و افزایش سرمایه‌گذاری و تولید باشند. از طرفی بانک‌ها در اعطای تسهیلات، با ریسک‌هایی مواجه هستند که عدم مدیریت صحیح آن‌ها می‌تواند منجر به بروز رخدادهای نامطلوب برای بانک شود. یکی از مهم‌ترین ریسک‌های بانکی، ریسک اعتباری یا ریسک عدم ایفای تعهدات تسهیلات گیرنده است. فلذا لازم است تا بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به اطلاعات اعتباری صحیح متقاضیان تسهیلات و تعهدات دسترسی داشته باشند تا مشتریان و افراد خوش حساب را تشخیص داده و از اعطای تسهیلات و تعهدات به افرادی که از نظر اعتباری، صلاحیت دریافت تسهیلات و تعهدات را ندارند، جلوگیری نمایند و ریسک اعتباری خود را کاهش دهند.

یکی از زیرساخت‌های سیستمی ایجادشده توسط بانک مرکزی باهدف دریافت اطلاعات تسهیلات و تعهدات بانکی و دسترسی بانک‌ها به این اطلاعات، سامانه متمرکز اطلاعات تسهیلات و تعهدات بانکی است. سامانه متمرکز اطلاعات تسهیلات و تعهدات(سمات) درواقع سامانه‌ای متمرکز و یکپارچه از کلیه فرایندهای اعطای تسهیلات و پذیرش تعهدات توسط بانک‌ها است که دربرگیرنده اطلاعات مرتبط با تسهیلات و تعهدات اعطایی بانک‌ها بوده و در بهبود ریسک اعتباری، کاهش مطالبات غیر جاری بانک‌ها و تصمیم‌گیری صحیح مبنی بر روش‌های نوین، نقش مؤثری ایفا می‌نماید.

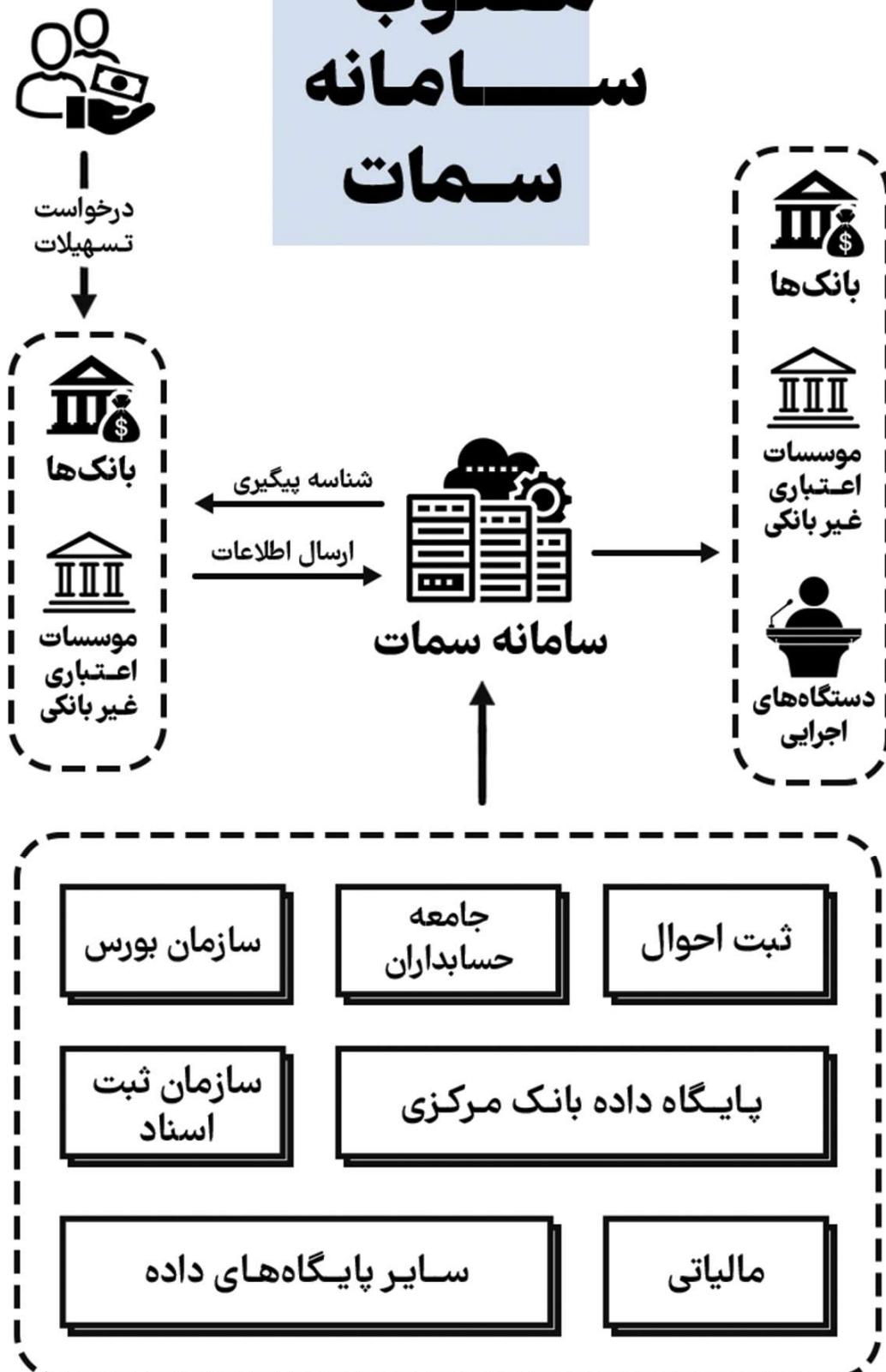

مدل کلان(مطلوب) سامانه متمرکز اطلاعات تسهیلات و تعهدات:

مدل کلان سامانه متمرکز اطلاعات تسهیلات و تعهدات در آیین نامه پیشگیری از انباشت مطالبات غیر جاری و سایر مقررات مربوطه بدین گونه تعریف شده بود که بانک ها پس از بررسی های اولیه و موافقت با اعطای تسهیلات نسبت به اخذ شناسه پیگیری تسهیلات از بانک مرکزی اقدام می نمایند. بانک مرکزی به صورت سیستمی نسبت به بررسی شرایط متقاضی تسهیلات و احراز عدم ممنوعیت آن با استعلام از سایر سامانه ها اقدام نموده و در صورت احراز شرایط، نسبت به ارائه شناسه پیگیری تسهیلات به صورت سیستمی به بانک ها اقدام می نماید. بانک ها پس از دریافت شناسه پیگیری، اطاعات تکمیلی تسهیلات و تعهدات را به همراه شناسه پیگیری دریافتی برای سامانه ارسال می نمایند. همچنین سامانه سمات به عنوان بانک اطلاعات جامع تسهیلات و تعهدات، اطلاعات مربوطه را جمع آوری و بین شبکه بانکی به اشتراك می گذارد. از این رو بانک ها موظفاند قبل از ارائه تسهیلات و تعهدات، وضعیت مشتریان را در سامانه سمات استعلام کنند و در صورتی که مشتری بر اساس مقررات مربوطه بدهساب شناخته شود، مجاز به ارائه تسهیلات و تعهدات به ایشان نخواهند بود.

مدل کلان مطلوب سامانه سمات

انواع اطلاعات موجود در سمات:

اقلام اطلاعاتی

نوع متقاضی (اعم از حقیقی یا حقوقی)، شماره شهاب، شماره ملی شخص حقیقی، شناسه می شخص حقوقی، شناسه اتباع بیگانه برای اشخاص حقیقی و حقوقی، جنسیت و فعالیت اقتصادی بر اساس طبقه‌بندی مم م

اطلاعات
متقاضی

کد بانک، کد شعبه

اطلاعات بانک

تاریخ تنظیم قرارداد تسهیلات، تاریخ سرسید نهایی تسهیلات، کد ارز و نرخ ارز، مبلغ اصل و سود تسهیلات، نوع عقد، تاریخ استمهال، منابع تسهیلات (بودجه، صندوق توسعه یا خود بانک)، تاریخ تغییر، تسویه، مانده بدھی کل (به تفکیک اصل و سود)، مانده سرسید گذشته (اصل و سود)/ مانده معوق (اصل و سود)، مانده مشکوک الوصول (به تفکیک اصل و سود)، مانده سوخت شده، مانده تعهد، وجه التزام تأخیر تأديه دین و جریمه دیرکرد. م

تاریخ
قرارداد

اطلاعات قرارداد

کد و مبلغ وثیقه و اطلاعات ضامنین

وثائق

چگونگی استفاده از تسهیلات، تعداد شاغلین بخش اقتصادی، هدف از دریافت تسهیلات، مستندات قانونی، مبلغ تعهد دولت بر اساس قرارداد تسهیلات

مستندات

سامانه‌های موجود در ارتباط با موضوع تسهیلات و تعهدات بانکی:

تسهیلات ریالی و ارزی
ضمانتنامه ریالی و ارزی
اعتبار اسنادی ریالی و ارزی

سمات

کارت اعتباری

مکنا

ضمانتنامه ریالی
اعتبار اسناد ریایی

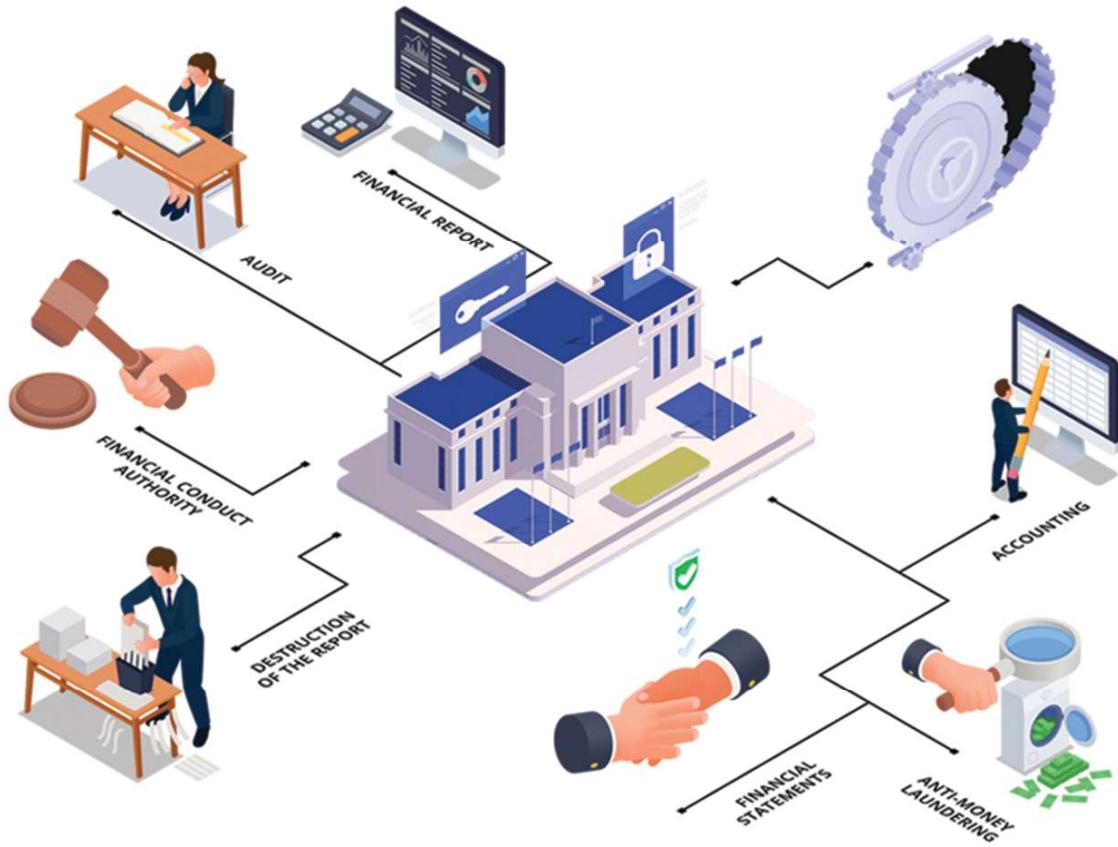
سپام

اعتبار اسناد ارزی

سمتاك

چالش‌های موجود در سامانه متمرکز اطلاعات تسهیلات و تعهدات بانکی:

- شمول ناقص سامانه
- عدم وجود برخی از اقلام اطلاعاتی مهم در سامانه
- عدم صحت سنجی اطلاعات
- عدم ارسال اطلاعات کافی توسط بانک‌ها
- عدم یکپارچه‌سازی اطلاعات تسهیلات و تعهدات

عوامل منجر به عدم تکمیل سامانه متمرکز اطلاعات تسهیلات و تعهدات بانکی:

عوامل ناظر به خود بانک مرکزی:

برخی از مشکلات سامانه نظیر عدم ارسال اطلاعات کامل توسط شبکه بانکی یا عدم شمول برخی از اقلام اطلاعاتی مهم به خود بانک مرکزی بازمی‌گردد.

عوامل بیرونی و خارج از اراده بانک مرکزی:

اتصال برخی از سامانه‌ها نظیر سامانه ثبت‌اسناد و املاک کشور، سازمان امور مالیاتی و شرکت سپرده‌گذاری مرکزی و تسویه وجوه انجام نگرفته است.

نقد رویکرد نظارت پیشینی به سامانه متمرکز اطلاعات تسهیلات و تعهدات بانکی:

در برخی محافل سیاست‌گذاری از سامانه سمات به عنوان راهبردی برای نظارت پیشینی و «اعمال» مقررات احتیاطی بانک مرکزی در شبکه بانکی یاد می‌شود و متناسب با این رویکرد پیشنهادهایی برای تکمیل سامانه ارائه می‌گردد. به طور مشخص، گفته می‌شود با سامانه سمات می‌توان از پرداخت تسهیلات به اشخاص دارای مطالبات غیر جاری، چک برگشتی جلوگیری کرد و می‌توان میزان و سطح تسهیلات قابل دریافت توسط هر شخص را با مالیات اظهار شده به سازمان امور مالیاتی متناسب نمود.

عقب‌نگر بودن قواعد:

قواعدی که می‌تواند در سامانه برای انتظام بخشی به تسهیلات اعمال شود، در بهترین حالت عقب‌نگر هستند. مبنا قرار دادن فروش سال قبل بنگاه در سقف تسهیلات قابل دریافت توسط او، صرفاً به عوامل گذشته توجه کرده است و اساساً افرادی که قصد دارند با نوآوری کسب‌وکار خود را دستخوش تحول نموده و سهم بازار خود را افزایش دهند، اصطکاک دیگری به اصطکاک‌های پیشین آن‌ها اضافه می‌شود. فرض کنید تولیدکننده‌ای با ایده‌ای یا کشف بازار جدید می‌تواند. میزان فروش خود را نسبت به سال قبل ۱۰ برابر نماید، رویکرد مذکور در صدر این بخش باید به این سؤال مهم پاسخ دهد که چگونه می‌توان تمامی این عوامل جلونگرانه را به قاعده‌ای تبدیل کرد که در سامانه سمات امکان پیاده‌سازی داشته باشد.

عدم توجه به سازوکار انگیزشی متفاوت بانک‌ها در پرداخت تسهیلات:

توجه به سازوکار انگیزشی حاکم بر شبکه بانکی در پرداخت تسهیلات حاکی از متفاوت بودن انگیزه در بانک‌های با اداره دولتی (سهامدار فاقد منافع خصوصی) و همچنین تسهیلات پرداختی به اشخاص مرتبط در بانک‌های دولتی و غیردولتی است. انتظار می‌رود این تفاوت انگیزه‌ها قواعد متفاوتی برای انواع مختلف بانک‌ها یا در خصوص تسهیلات اشخاص مرتبط و غیر مرتبط را نتیجه دهد. بنابراین در هر صورت (منوط سازی حداقلی یا حداقلی پرداخت تسهیلات به ضوابط از پیش تعیین شده) لازم است قواعد متفاوتی برای بانک‌هایی که توسط دولت اداره می‌شوند (دولتی یا خصوصی شده) با بانک‌های خصوصی و همچنین تسهیلاتی که توسط بانک‌ها به اشخاص مرتبط خود (شرکت‌های زیرمجموعه یا سایر مصادیق اشخاص مرتبط) پرداخت می‌کنند، در نظر گرفته شود.

تضعیف سامانه سمات:

بررسی‌های این گزارش نشان داد که اساساً وضعیت فعلی سامانه چنین قابلیتی ندارد و اساساً اطلاعات ثبت شده در سامانه از اعتبار لازم برخوردار نیست و جلوگیری از ثبت اطلاعات غلط هم ضمانت اجرایی ندارد و متکی بر خود اظهاری بانک‌ها است. آنچه تحت عنوان رویکرد نظارت پیشینی معرفی شد، باعث می‌شود همین اندک اطلاعات ثبت شده صحیح نیز به‌سوی عدم ارائه اطلاعات و یا ارائه اطلاعات نادرست میل کند. با توجه به نکات پیش گفته لازم است با رویکرد صحیح به سامانه سمات و وضع ضمانت اجرا برای ارائه اطلاعات کامل و صحیح توسط بانک‌ها، تکمیل آن پیگیری شود و اتخاذ رویکرد نادرست موجب می‌شود این فرایند اصلاحی به نتیجه هدف گذاری شده نائل نگردد.

جمع‌بندی و پیشنهادها:

با توجه به مباحثی که در مطالب بالا نشان داده شد، به دلایل مختلف از جمله ارتقای کیفیت نظارت احتیاطی، مدیریت ریسک اعتباری و همچنین بهبود سیاست‌گذاری اعتباری، تکمیل سامانه سمات ضرورت دارد و لازم است این موضوع تا حصول نتیجه توسط دستگاه‌های اجرایی کشور و در رأس آن بانک مرکزی دنبال شود. علاوه بر مسائلی که در خصوص فهرست تکالیف قانونی و مقرراتی و ارزیابی وضعیت اجرای آن‌ها و همچنین مشکلات و نواقص اجرایی سامانه سمات مطرح شد که باید توسط بانک مرکزی اجرا و توسط مجلس شورای اسلامی نظارت شود، در بخش قبل یک نکته رویکردی به سامانه سمات نیز بیان شد که ممکن است این سؤال را برای خواننده ایجاد کند که چه رویکردی صحیح است و توصیه می‌شود توسط چه دستگاه‌های اجرایی پیگیری شود؟

تهیه و تنظیم:
امیرحسین قدسی

آبان ماه ۱۴۰۲

«قرارگاه ملی مبارزه با مفاسد اقتصادی» به عنوان یک مجموعه مردم نهاد مستقل، بر آن شده است تا در مسیر مبارزه با مفاسد اقتصادی؛ با رویکردی پیشگیرانه فعالیت نماید و این مجموعه هدف خود را همسوسازی ظرفیت پژوهشگاهها، رسانه‌ها و جریان‌های دانشجویی و صنفی و در یک کلام نخبگان جامعه قرار داده است تا مبدائی برای گفتمان سازی عالمانه در راستای ریشه‌کنی سرطان فساد اقتصادی از پیکر نظام مقدس اسلامی ایجاد گردد.

www.fesadsetiz.ir
@gharargahmelli

تهران میدان انقلاب
خیابان کارگر شمالی
بن بست امین - پلاک ۱۰

۰۲۱-۶۶۴۰-۸۷۳۰

قرارگاه ملی مبارزه با مفاسد اقتصادی